

Disciplina v šoli ustvarja notranji red

✍️ Jože Mlakar

Pred šestimi, sedmimi leti sem zadnjič v svoji profesionalni karieri kot razrednik prevzel dijake – prvošolce. Ustrezno ugledu šole, Škofijske klasične gimnazije, so bili v razredu sami odličnjaki. Prepričan sem bil, da bodo učenci vzorni, da ne bo nediscipline v razredu in da se bodo pridno učili.

Drugo pričakovanje se je več ali manj uresničilo, glede prvega sem se zmotil. Kmalu sem videl, da so otroci nevzgojeni. Ne slabo vzgojeni, temveč *nevzgojeni*. Niso poznali nekaterih osnovnih manir, ki od nekdanj določajo odnose med ljudmi, zlasti med starejšimi in mlajšimi. Ne vedo, da morajo starejšega človeka, v njihovem primeru razrednika, pozorno in spoštljivo poslušati ter se oglasiti s svojim mnenjem, ko dobijo besedo. Ne glede na to, kaj in komu govori učitelj, se dijaki pogovarjajo med seboj. Razmerje med mladimi in starimi se je obrnilo. Svoj čas so otroci smeli

poslušati pogovor starejših, a se brez dovoljenja niso smeli oglašati. Danes starejši obzirno umolknemo, ko se v pogovor vmeša nadobudni mamin in očkov sinček, češ naj pove svoje mnenje, naj pridobi več samozavesti, naj se uveljavlja v skupnosti. Kaj zato, če bo šel komu na živce. Na prvi pogled je kar prijetno videti mladež, kako sproščeni so v razredu, kako se ne bojijo učitelja in kako lahko rečejo karkoli in komurkoli. Toda tak razred je naporen in delati v njem je težko in izčrpavajoče. Ob tem marsikdo pomodruje, da bi moral biti učitelj zanimiv in da bi moral učence pritegniti z razlago. Kot da je učni proces odvisen samo od učitelja. Neomajno si upam trditi, da so za dobro učno uro odgovorni tudi učenci in njihovi starši. Otroci morajo namreč že od doma prinesiti osnovne manire, na primer, da se ne pogovarjajo z vrstniki, če govori ali če jih ogovori starejša oseba.

Današnji otroci v svoji nevzgojenosti niso slabi ali zlobni, nasprotno: srečni so, ker so skupaj in zaradi tega se znajo veseliti vsakega dne v šoli. Toda večinoma nimajo privzgojenega čuta za vedenje v veliki skupini, kjer so za poslušanje, razlago in splošno sodelovanje z učiteljem potrebni zbranost, mir in pozornost, usmerjena v učitelja.

Nedavno sem imel priložnost poučevati tudi v osnovni šoli, in sicer otroke na pragu pubertete, stare 11 in 12 let. Doživel sem podobno izkušnjo kot v gimnaziji. Eden prvih vtisov pri srečanju s temi otroki je nenavadna glasnost

pri pogovarjanju. Vsak skuša nekaj povedati, nihče pa ni pripravljen poslušati, zato govorijo vsi vprek. Da bi drug drugega preglasili, kričijo vedno glasneje. To kaže na močno egocentričnost otrok. Med razlago nenehno dvigujejo roke in se ponujajo k besedi. Radi bi se dokazali pred sošolci in učiteljem in za vsako reč pričakujejo pohvalo, saj so že od doma okuženi z "bravo, bravo!", ko so skobacali in se vzpenjali ob omarah ali stajicah, kot bi bilo to nekaj posebnega.

Seveda se je disciplina v razredu izboljšala, če je bila snov zanimiva. Ko smo govorili o galaksijah, supernovah, nevtronskih zvezdah in črnih luknjah, je med njimi zavladala napeta pozornost. Žal šolska snov ni vedno zanimiva. Marsikdaj se je treba učiti tudi zelo navadne reči. Takrat se morajo učitelji in učenci potruditi in se prisiliti k pozornosti in disciplini. Žal v takih primerih zbranost popusti in otroci se predajo svoji običajni dinamiki medsebojnega ogovarjanja, suvanja in izzivanja.

Spomnim sem se dogodka iz neke angleške šole, kjer sem prisostvoval pouku pri učencih enake starosti. Ena izmed učenek je nenehno izzivala učitelja in mu kvarila uro, dokler je ni hladnokrvno in nič kaj nežno zgrabil za rame in vrgel iz razreda. Večkrat sem med svojimi urami premišljeval, kako so se vedli učitelji, ko sem bil sam učenec te starosti. Tudi mi smo bili živi in pogosto neukrotljivi. Spomnim se mladega profesorja za slovenščino, ki nas je držal s trdno disciplino. To mu je uspevalo, ker je s strogim pogledom hkrati obvladal razred in vsakega učenca posebej. Nič ni ušlo njegovemu ostremu pogledu. Kljub temu njegova strogost in doslednost nista vselej zadostovali, zato je včasih zakričal, da smo kar otrpnili. A to ni

Foto: Marko Hrovat

Foto: Marko Hrovat

bil izbruh jeze. Videli smo, kako so se mu oči vsakokrat veselo zaiskrile in kako se mu je, ko smo se v hipu umirili, obraz spremenil v šegav nasmešek. Tega učitelja smo se bali in ga imeli radi. Takrat so nekateri učitelji v šolah še topli, posebej najmlajše, tja do tretjega in četrtega razreda (gotovo še do leta 1956). Zelo pogosta kazen je bila, da si bil po pouku za uro ali dve zaprt v šoli. Vseh teh vzgojnih ukrepov sem bil v obilni meri deležen tudi sam. Nikoli nisem imel občutka, da po krivici. Zato smo se šole in učiteljev bali. Bali smo se kazni, kadar smo prekršili pravila. Hkrati smo se veselili vsake dobre ocene ali pohvale. Doma, v šoli in v cerkvi so nas učili, da si za dobra dela zaslužimo pohvalo in za slaba kazni. To se nam je zdelo povsem samoumev-

no in smo tako kazni kot pohvale sprejemali kot pozitivni vzgojni ukrep, ob katerih se nam je ostril občutek za razlikovanje med dobrim in slabim. Danes se otroci šole in učiteljev ne bojijo. Kazni ali t. i. vzgojni ukrepi nimajo pravega učinka, zlasti še, ker jih mnogi starši zavračajo in v tem pogledu ne sodelujejo s šolo. Učenci se bojijo drugih stvari, predvsem neuspeha v medsebojnih odnosih. Sicer pa priznavajo, da v razredu ni discipline in da jih to moti.

Ko govorimo o vzgoji otrok, je pogosto slišati mnenje, da vzgajamo predvsem z zgledom. Temu bi lahko rekli *pasivna vzgoja*. Vede-

kako presojati ljudi in dogodke. Dober zgled učitelja, torej to, da sam ravna tako, kot govori, je nujno dopolnilo k vzgoji. Če smo starši in pedagogi pri teh dveh elementih vzgoje dosledni in primerno spretni, nam pri vzgoji večine otrok tako doma kot v šoli ne more spodleteti. Vendar v vsaki otroški populaciji vedno obstoja še manjša skupina neugnanih in težko vodljivih otrok (sam sem sodil med nje). Včasih je mnogim pomagala k pameti klofuta; danes je to strogo prepovedano, a če se nekdo, ki ima otroke rad, spoza bi, ne bo hudega. To je še vedno bolje kot trpinčenje otrok z neskončnim medsebojnim pričkanjem in nerganjem staršev, ki nimajo učinkovitega vzgojnega koncepta.

Besede *disciplina* ne maramo prav preveč. V slovarju tujk je ta beseda na prvem mestu opredeljena kot *podreditev kakemu redu ali predpisom* in kot *poslušnost ter pokorščina*. Takemu razumevanju discipline se ljudje navadno upiramo, ker omejuje našo svobodo. Toda brez discipline ne moremo doseči uspehov in zastavljenih ciljev. Iz vsakdanje izkušnje vemo, da najlažje ravnamo tako, kot smo navajeni; zlasti, če so nam bile ustrezne navade privzgojene že v rani mladosti. Zato bi moral biti naš vzgojni cilj privzgojiti otrokom *dobre navade*. Seznam dobrih navad je zelo preprost od jutranjega vstajanja vedno ob isti uri, pospravljanje sobe, umivanje zob itd. Med popoldanskimi dejavnostmi so najprej na vrsti domače naloge in učenje, priprava torbe za naslednji dan itd. Med dobre navade morajo starši nujno vključiti hišna opravila in druga dela, s katerimi otrokom privzgajamo občutek za dolžnosti, ki so nujna osnova za vsako notranjo, neprisiljeno disciplino. Če otroci ne izpolnjujejo svojih dolžnosti ali zanemarjajo dobre navade, se ne držijo reda in discipline, imamo starši na razpolago mnogo nebolečih, a učinkovitih sredstev. Igrice ali druženje z vrstniki, zabave in izleti so mogoči le, ko so izpolnjene vse obveznosti. Starši pri tem potrebujemo samo nekaj doslednosti, vztrajnosti in potrpljenja. Učitelji v šolah bomo ob taki vzgoji veliko lažje delali, naši otroci pa bodo imeli lepo in srečno prihodnost. ■